

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Komisjoni teatis „Tuumaenergia näidisprogramm — esitatud Euratomi asutamislepingu artikli 40 kohaselt Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamuse saamiseks““

[COM(2016) 177 final]

(2016/C 487/17)

Raportöör: **Brian CURTIS**

Konsulteerimistaotlus	Euroopa Komisjon, 4.4.2016
Õiguslik alus	Euratomi asutamislepingu artikkel 40
Vastutav sektsioon	transpordi, energeetika, infrastruktuuri ja infoühiskonna sektsioon
Vastuvõtmine sektsioonis	7.9.2016
Vastuvõtmine täiskogus	22.9.2016
Täiskogu istungjärk nr	519
Hääletuse tulemus	210/2/11
(poolt/vastu/erapooletuid)	

1. Järeldused ja soovitused

1.1. Energialiidu programmi väljatöötamise toetuseks leiavad praegu aset arvukad energiavaldkonna õigusaktide läbivaatamised ja algatused ning need esitatakse järgmise 12 kuu jooksul. Kõnealust strateegiliselt läbivaatamiselt oleks võinud oodata tuumaenergia tootmise, teadusuuringute ja dekomisjoneerimisega seotud peamiste probleemide käsitlemist, andes nii panuse nimetatud laiaulatuslikku seadusandlikku paketti. Kuid tuumaenergia näidisprogramm ei paku selget ega terviklikku lähenemisviisi selle kohta, kuidas strateegiliselt käsitleda tuumaenergia keerulist tulevikku Euroopa energiaallikate jaotuses.

1.2. Tuumaenergia tootmine on enamikus liikmesriikides poliitiliselt tundlik teema, mida mõjutavad liikmesriigi muutuvad sotsiaalsed ja majandusküsimused. Komitee kutsub komisjoni üles kasutama praegust võimalust pakkuda välja selge analüütiline protsess ja meetodika, mis suudab anda järjepideva, vabatahtliku raamistiku riiklike otsuste tegemisele tuumaenergia (võimaliku) rolli kohta energiaallikate jaotuses.

1.3. Komitee kutsub seepärast üles tegema teatise eelnõus muudatusi ja täiendusi vastavalt punktis 4.3 esitatud üksikasjadele, et lisada teatisesse konkreetsed jaotised järgmistel teemadel:

- tuumaenergia konkurentsivõime lühikeses, keskpikas ja pikas perspektiivis;
- seonduvad majanduslikud aspektid;
- panus energiavarustuse kindlusse;
- kliimamuutused ja CO₂ vähendamise eesmärgid;
- üldsusele vastuvõetavus, tuumakahjustustega seotud vastutus, läbipaistvus ja tulemuslik riigi tasandi dialoog.

1.4. Läbipaistev seire on väga oluline nii tuumaohutuse kui ka üldsuse usalduse seisukohast. Seepärast teeb komitee ettepaneku, et kõnealuses dokumendis tuleks selgelt toetada seiret ja aruandlust puudutavaid ettepanekuid liikmesriikide riiklikes tegevuskavades, nagu on soovitanud tuumaohutust reguleerivate asutuste Euroopa töörihm. Tuleks suurendada jõupingutusi, et kaasata protsessi ELi mittekuuluvad naaberriigid.

1.5. Ka üldsuse usaldusega seoses tuleks täiendavalt viidata tootmiskoha ümbruses toimuva ja piiriülese hädaolukordadeks valmistumise osas tehtud ulatuslikule tööle (Review of Current Off-site Nuclear Emergency Preparedness and Response Arrangements in EU Member States and Neighbouring Countries (tootmiskoha ümbruse õnnetuseks valmisoleku ja reageerimise praegune korraldus ELi liikmesriikides ja naaberriikides), Euratom, detsember 2013) ning 2016. aasta tuumajulgeolekualase tippkohtumise järeldustele, eelkõige seoses võimaliku terrorismiohuga.

1.6. Tunnustusena ELi võetud olulisele kohustusele tegeleda tuumasünteesenergia valdkonna teadusuuringutega oleks kasulik lisada teatisele tegevuskava, milles tuuakse näiteid ELi edusammude kohta kaubandusliku tootmise suunas.

1.7. Arvestades, et Ühendkuningriiki hääletas EList lahkumise poolt, tuleks kaaluda selle strateegilist mõju ja eelkõige selle tähtsust Euratomi asutamislepingu jaoks. Tuumaenergia näidisprogrammis tuleks selgesõnaliselt tunnistada vajadust arutada selle võimalikke kaugeleulatuvaid tagajärgi.

2. Sissejuhatus

2.1. Euratomi asutamislepingu artikli 40 kohaselt on Euroopa Komisjonil ülesanne avaldada „perioodiliselt näidisprogramme eriti tuumaenergia tootmissihtide ja kõigi nende saavutamiseks vajalike investeeringuliikide kohta. Enne nende programmide avaldamist peab komisjon nende kohta saama majandus- ja sotsiaalkomitee arvamuse“ (KOM(2003) 370 (lõplik)). Alates 1958. aastast on avaldatud viis sellist tuumaenergia näidisprogrammi, neist viimane 2007. aastal, mida ajakohastati 2008. aastal. Lõplik versioon koostatakse ja avaldatakse niipea, kui komisjon on komitee arvamuse kätte saanud.

2.2. Sarnaselt varasemate kordadega hindab komitee võimalust esitada oma arvamus dokumendi eelnõu kohta, enne kui komisjon esitab lõpliku versiooni nõukogule ja Euroopa Parlamendile. Komitee taotleb väga tungival, et komisjon hõlmaks dokumenti käesoleva arvamuse esimeses osas esitatud soovitusi, et muuta tuumaenergia näidisprogramm terviklikumaks ja strateegilisemaks ning tagada, et see annab tugevama panuse energialiidu paketti.

2.3. Tuumaenergia on üks peamisi energiaallikaid ELis. Aruandes „Energialiidu olukord aastal 2015“ märgitakse, et „EL on üks ainult kolmest suurest majanduspiirkonnast, kus üle poole elektrist toodetakse ilma kasvuhoonegaase tekitamata [—] Taastuenergiaallikatest toodetakse 27% ja tuumaenergiast veel 27%“. Ühtlasi märgitakse aruandes, et tuumaenergia näidisprogramm peaks „looma suuremat selgust tuumaenergiasse tehtavate pikaajaliste investeeringute vajaduse ja tuumaenergiaga seotud kohustuste haldamise suhtes“ (COM(2015) 572 final).

2.4. ELi energiastrateegiat on alates viimasest tuumaenergia näidisprogrammist ulatuslikult arendatud ja see on praegu suur prioriteet. Eesmärgid aastateks 2020, 2030 ja 2050 on seatud, kuid olulised muutujad ja ebakindlus on jätkuvalt alles. Nende hulka kuuluvad Pariisi kliimamuutuste kokkuleppe kohaldamise ulatus, rahvusvahelise fossiilkütuste turu volatiilsus, uute tehnoloogiate rakendamise tempo, millised riigid on ELi liikmesriigid, maailmamajanduse väljavaadete mõju ning kogu energiaahelasse kavandatud laiaulatuslike investeeringute tegemise määr.

2.5. Sõltumata ELi energiapoliitikast jäävad võtmeotsused energiatootmiseks kasutatavate allikate jaotuse kohta liikmesriikide pädevusse. ELi energiapoliitikat saab kasutada selliste otsuste võrdlusalusena, kuid energia on poliitiliselt ülimalt tundlik küsimus ja sõltub seetõttu riiklikul tasandil muutuvast sotsiaalsest ja poliitilisest kliimast. ELi poliitikaloomes vajab selget analüütilist protsessi ja metoodikat, mis saab pakkuda sidusa raamistiku riigi tasandi otsustusprotsessile. Tuumaenergia näidisprogramm võib pakkuda sellise võimaluse neile riikidele, kes kaaluvad tuumaenergia kasutamist, ning samuti neile, kes kasutavad seda ja kes hindavad selle tulevikku.

3. Komisjoni teatise eelnõu põhisisu

3.1. Komisjoni teatis algab sedastusega, et „teatis on aluseks aruteludele, mis keskenduvad tuumaenergia osale ELi energiaeesmärkide saavutamisel“, ja lõpeb järeldusega: „Kuna väikese CO₂-heittega tehnoloogial on oluline osa tarnekindluse tagamisel ja tarnete mitmekesistamisel, peaks tuumaenergiat olema endiselt oluline osa ELi energiaallikate kogumis 2050. aastal.“

3.2. Teatise keskendutakse investeeringutele, mida on tehtud Fukushima õnnetuse järel tuumaseadmete ohutuse suurendamiseks ja praeguste tuumajaamade ohutuks käitamiseks. Lisaks tuuakse esile tuumajaamade dekomisjoneerimise ning radioaktiivsete jäätmete ja kasutatud tuumkütuse käitlemisega seotud hinnangulised rahastamisvajadused.

3.3. ELis töötab kokku 129 tuumareaktorit 14 liikmesriigis, millest kümnes on kavas ehitada uusi reaktoreid. ELil on maailma kõige kõrgemasemelised õiguslikult siduvad tuumaohutusnõuded. Neid säilitatakse ja täiustatakse tuumaohutuse direktiivi korrapärase läbivaatamise käigus ⁽¹⁾.

3.4. ELi tuumatööstus tegutseb ülemaailmsel turul, mille väärtus ulatub 2050. aastaks 3 triljoni euroni, ja on liidrikohtal tehnoloogiavaldkonnas, milles töötab vahetult 400 000–500 000 inimest ja mis annab lisaks tööd 400 000 inimesele.

3.5. Euroopa ettevõtjad osalevad olulisel määral ülemaailmses tuumkütuse tootmises tihedas koostöös Euratomi Tarneagentuuriga, kattes ELi läänes projekteeritud reaktorite nõudlust ja olles võimeline välja arendama kütuseelemente Venemaal projekteeritud reaktorite jaoks (neist 19 töötab praegu ELis).

3.6. Komisjon prognoosib ELi praeguse tuumaenergia tootmisvõimsuse langust (120 GWe) 2025. aastani ning selle suundumuse vastupidiseks pöördumist 2030. aastaks. Tuumenergia tootmisvõimsus jääks stabiilseks – 95–105 GWe vahele – aastani 2050, eeldusel, et 90 % olemasolevatest tuumajaamadest on selleks ajaks asendatud. Hinnanguliselt oleks vaja investeerida 350–450 miljardit eurot, et tagada energia tootmine selle sajandi lõpuni.

3.7. Eeldatust suuremad kulud ja uute projektide pikaajaline viibimine ning riiklike lube andvate asutuste erinevad lähenemisviisid on põhjustanud investeerimisraskusi. Projekteerimise standardimist ja tõhustatud koostööd riiklike reguleerivate asutuste vahel nähakse tulevase poliitika oluliste tugisammastena.

3.8. Paljude ELi reaktorite puhul on ettevalmistamisel kasutusaja pikendamise programmid (10–20 aasta võrra), mille hinnangulised kulud on 45–50 miljardit eurot. Sellega seonduvat regulatiivset töökoormust tuleks prognoosida ja kavandada muudetud tuumaohutuse direktiivi kohaselt.

3.9. 2025. aastaks on kasvas sulgeda 50 reaktorit. Kuigi teema on poliitiliselt tundlik, vajavad geoloogilise lõpladustamise ja radioaktiivsete jäätmete pikaajalise käitlemisega seotud tegevus ja investeeringud ning seonduvad dekomisjoneerimise küsimused liikmesriikide kiireid otsuseid.

3.10. Madala ja keskmise radioaktiivsusega jäätmete hoidmise ja ladustamise kohta on olemas märkimisväärsed eksperditeadmised ning ajavahemikus 2020–2030 hakkavad Soomes, Rootsis ja Prantsusmaal tööle süvageoloogilise ladustamise rajatise kõrge radioaktiivsusega jäätmete lõpladustamiseks. Nende eksperditeadmiste jagamise potentsiaal ja võimalus leppida liikmesriikide vahel kokku ühistes ladustamisrajatistes aitab suurendada nii tõhusust kui ka ohutust. Seda edendab veelgi Euroopa tippkeskuse loomine.

3.11. Tuumajaamade käitajate hinnangul on dekomisjoneerimise kulude katmiseks vaja 253 miljardit eurot. Praegu on teadaolevaid sihtotstarbelisi rahalisi vahendeid 133 miljardit eurot. Liikmesriikide ülesanne on tagada, et käitajate kohustused täidetakse täies ulatuses ja et dekomisjoneerimine toimub selge ajakava jooksul.

3.12. Kiirgustehnoloogia muuks kui energiatootmiseks kasutamise tehnilist arendamist ja turundust tuleb paremini kooskõlastada. Näiteks on meditsiinilise kuvamise seadmete turg Euroopas üksi väärt 20 miljardit eurot aastas ning selle tehnoloogia kasutamine on kasvanud nii põllumajanduses, tööstuses kui ka teadusuuringutes. Jätkuvalt tehakse suuri investeeringuid teadusuuringutesse nii uue põlvkonna kui ka modulaarsete tuumajaamade ning termotuumasünteesi teadusuuringute juhtimise valdkonnas ning seda peetakse äärmiselt oluliseks eksperditeadmiste, karjääride ja ülemaailmse mõju säilitamise seisukohalt. See on eriti oluline, sest tuumaenergia tootmine laieneb jätkuvalt kogu maailmas, kuigi mitte Euroopas.

⁽¹⁾ ELT L 219, 25.7.2014, lk 42.

4. Üldised märkused

4.1. Komitee on avaldanud korrapäraselt arvamust tuumaenergia ohutuse ja rolli kohta ELi energiaallikate jaotuses⁽²⁾. Kõnealune teatis on komisjonilt esimene näitlik ülevaade tuumaenergia kohta alates Fukushima õnnetusest ja kuigi eelmises tuumaenergia näidisprogrammis lubati avaldada tuumaenergia näidisprogramme sagedamini (KOM(2007) 565 (lõplik)), ei ole seda tehtud. 2016. aasta tuumaenergia näidisprogramm, millega kaasneb küll ulatuslik komisjoni talituste töödokument, on poole lühem kui 2007. aasta teatis. Komitee soovib lisada tuumaenergia näidisprogrammi mõned punktid, et saada strateegiline dokument, milles käsitletak investeeeringuid ja eesmärkide seadmise otsuseid mõjutavaid taustategureid.

4.2. Komitee hindab tuumaenergia näidisprogrammis sisalduvat kogu tuumkütusetsükli investeerimist käsitlevat laiaulatuslikku analüüsi, tunnistades, et selles määratletakse nii sektori probleemid kui ka võimalused. Teretulnud on ka see, et rõhk on kõrgeimatel ohutusnõuetel ja vajadusel tagada dekomisjoneerimise kõiki aspekte hõlmav terviklik rahastamine. Töödokument pakub hulgaliselt üksikasju ja ära märgitakse ka teadusuuringute jätkamise roll. Teistes valdkondades on aga paljud küsimused jäetud käsitlemata, vähendades dokumendi strateegilist väärtust.

4.3. 2016. aasta tuumaenergia näidisprogrammi kavand annab märku olulisest muutusest komisjoni lähenemisviisis. Eelmistes tuumaenergia näidisprogrammides on läbivaatamine paigutatud ELi ja ülemaailmse kogukonna ees seisvate energiaalaste väljakutsete konteksti. Näiteks sisaldas 2007. aasta tuumaenergia näidisprogramm selget strateegilist ülevaadet pakkuvaid peatükke, mida 2016. aasta programmis ei ole. Need tuleks lisada praegusele ettepanekule ja need peaksid hõlmama järgmist:

- konkurentsivõime: millised on näiteks praegused ja tulevased tuumaenergia konkurentsivõimet mõjutavad tegurid, riigiabi, eeskätt finants- ja maksualase abi roll, muutused ehituskulude suundumustes, kapitalikulud, jäätmekäitlus, loa andmise menetlused, kasutusaja pikendamine ja teiste energiaallikate suhtelised kulud;
- majanduslikud aspektid: energiaturgude struktuur on jätkuvalt ebakindel, pärssides pikaajalisi investeeeringuid, ning tuumaenergia majandusriskid on finantsalase ja poliitilise ebakindluse perioodil märkimisväärsed;
- varustuskindlus: ülemaailmne energianõudlus kasvab pidevalt, isegi kui Euroopas on see stabiliseerunud või vähenenud, ning selle tagajärjed, nagu ka poliitilised ja välispoliitika aspektid vajavad suuremat tähelepanu. Eeskätt energiajulgeolek on valdkond, kuhu tuumaenergia saab anda ja annab panuse kütuseallika (uraan) näol, mis praegu näib olevat kindlam kui nafta või gaas⁽³⁾;
- kliimamuutused: tuumaenergia moodustab poole Euroopa vähese CO₂-heittega elektrienergiast;
- üldsuse heakskiit: suured erinevused üldsuse suhtumises ELis on vähe teadvustatud tõsiasi, mis mõjutab oluliselt poliitilist heakskiitu.

Kõik need küsimused on muutunud viimase üheksa aasta jooksul olulisemaks, kuid tuumaenergia näidisprogrammis on kesksed küsimused ohutus ja tuumkütusetsükkel. Ka teatise ja komisjoni talituste töödokumendis pööratakse neile valdkondadele vähe tähelepanu. Komisjon ei visanda neil teemadel, millest paljud on vaieldavad ja vastuolulised (näiteks kõrgete standardite säilitamine allhanketöö puhul), peetava arutelu laadi ega paku ka suuniseid või strateegilist lähenemisviisi arutelule tuumaenergia üle energiaallikate jaotuses tervikuna. See peegeldab energialiidu paketi lähenemisviisi, milles ilmneb samaladne tõrksus tõsta esile Euroopa energiastrateegia mõju liikmesriikide aruteludele tuumaenergia (võimaliku) jätkuva rolli üle energiaallikate jaotuses.

4.4. Nagu märgitud, on komisjoni teatis väidetavalt „aluseks aruteludele, mis keskenduvad tuumaenergia osale ELi energiaeesmärkide saavutamisel“ [—] „[olulise osana] ELi energiaallikate kogumis 2050. aastal“. Kõnealuse dokumendi sisu ei toeta neid väiteid täies ulatuses. Eelmistes näidisprogrammides on antud oluline analüütiline hinnang tuumaenergia rollile ja esitatud suuniseid tulevase poliitika kohta.

⁽²⁾ ELT C 341, 21.11.2013, lk 92; ELT C 133, 14.4.2016, lk 25.

⁽³⁾ ELT C 182, 4.8.2009, lk 8–12.

4.5. Eeskätt tuumaenergia investeerimisvajaduste (praegustes tingimustes selgelt oluline raskuspunkt) analüüs tuleb nüüd igal juhul seada energialiidu eesmärkide saavutamiseks vajalike koguinvesteeringute konteksti, sest kõigi põlvkondade tehnoloogiate ja taristu investeerimisotsuste vahel valitsevad vastastikmõjud ja tuleb teha kompromisse.

4.6. Lisaks on palju muid tuumaenergia poliitikat ja majandust mõjutavaid taustategureid, mida ei ole täiel määral käsitletud ja mille kohta on komisjonil keeruline seisukohta võtta, kuna need on praegu läbivaatamisel või reformimisel. Nende hulka kuuluvad heitkogustega kauplemise süsteemi toimimine, võimsusmehhanismi toetuste ettepanekud, taastuvate energiaallikate sektori arendamine jne.

4.7. Praegu moodustab tuumaenergia 28 % sisemisest energiatootmisest ELis ja 50 % ELi vähese CO₂-heittega elektrienergiast (Eurostat, mai 2015). CO₂ vähendamine on ülimalt oluline eesmärk ELi ja kogu maailma energiapoliitikas. 2 °C temperatuuritõusu piiresse jäämine nõuab ülemaailmsete energia CO₂ heitkoguste vähendamist aastatel 2030–2050 keskmiselt 5,5 % aastas. ELi panusest heitkoguste vähendamisse anti ülevaade teatises „Energia tegevuskava aastani 2050“, milles esitati mitmel stsenaariumil põhinev lähenemisviis sellele, kuidas energiaallikate jaotus erineks sõltuvalt erinevatest poliitilistest, majanduslikest ja sotsiaalsetest teguritest (KOM(2011) 885 (lõplik)). Liikmesriikide esitatud arvnäitajate põhjal eeldatakse teatises, et aastaks 2050 on tuumaenergia tootmisvõimsus ligikaudu 100 GWe, kuid praegust arutelu arvestades on selline eeldus ebakindel.

4.8. Komitee toob esile hiljutise Rootsi näite, millest teatati pärast tuumaenergia näidisprogrammi avaldamist ning mida ei ole seetõttu programmi lisatud. Rootsi otsustas asendada dekomisjoneeritud tuumajaamad järk-järgult kümne uue tuumareaktoriga ja on paralleelselt võtnud kohustuse viia ellu meetmeid, mille abil saavutada 2040. aastaks energiatarne 100 % taastuvatest energiaallikatest (Financial Times, 10. juuni 2016). See, et riigil on tugev taastuvate energiaallikate poliitika ja samal ajal lisavõimekus tarnida vähese CO₂-heittega energiat naaberriikidele, on kõnealusel juhul kõigile pooltele poliitiliselt vastuvõetav ning seega Euroopa kontekstis strateegilise tähtsusega. Seega tuleks teatist selle aspekti arvessevõtmiseks ajakohastada.

4.9. Komitee on paljude aastate jooksul järjepidevalt pooldanud strateegilisemat lähenemisviisi energiaküsimustele ja suuremat rõhuasetust kaugeleulatuvale avalikule dialoogile energia tootmise ja kasutamise kohta⁽⁴⁾. Tehnoloogia ei ole väärtusvaba ning energiatehnoloogiaga kaasneb rida eetilisi, ühiskondlikke ja poliitilisi hinnanguid. Liikmesriikidel on kaalutusõigus oma energiaallikate kogumi koostise osas, ainult pooltel liikmesriikidel on töötavaid tuumajaamu ning pärast viimast tuumaenergia näidisprogrammi on toimunud tuumaenergiat käsitlevate seisukohtade polariseerumine. Kõnealust olulist tsüklilist ülevaatedokumenti parandaks objektiivne ülevaade aktuaalsetest ja laia kõlapinnaga küsimustest, millel on oma osa aruteludes, mis „keskenduvad tuumaenergia osale ELi energiaeesmärkide saavutamisel“. Seepärast soovitatakse lisada lõppdokumenti mitu uut jaotist, nagu on sedastatud punktis 4.3, ning arvestada strateegias tervikuna rohkem alltoodud punktides 5.3.1–5.3.4 esitatud konkreetseid märkusi.

5. Konkreetsete märkused

5.1. Dokumentis rõhutatakse, kui oluline on parandada liikmesriikidevahelist riiklikku kooskõlastamist ja sidusrühmade koostööd ning suurendada läbipaistvust ja üldsuse kaasamist tuumaküsimustesse. Komitee toob esile tuumaohutust reguleerivate asutuste Euroopa tööühma (ENSREG) olulise rolli selles ja jätkuvas arutelude edendamises sidusrühmadega Euroopa tuumaenergia foorumi (ENEF) raames. 2015. aasta detsembris tegi ENSREG avalduse Fukushima õnnetuse järgsete riiklike tegevuskavade rakendamise edusammude kohta, milles leiti, et rakendamise seis on erinev ja ohutusaste paranduste rakendamist tuleks kiirendada, et pidada kinni kokkulepitud rakendamistähtaegadest. ENSREG soovitas, et iga osalev riik peaks riikliku tegevuskava rakendamise seisundi aruannet korrapäraselt ajakohastama ja selle avaldama, et tagada läbipaistev järelevalve. 2017. aastal kavatakse avaldada rakendamist käsitlev aruanne (ENSREGi neljas aruanne, november 2015). Komitee soovib komisjonil lisada kõnealuse soovitusel heakskiitmine tuumaenergia näidisprogrammi.

⁽⁴⁾ ELT C 291, 4.9.2015, lk 8.

5.2. Teatistes puudutatakse suhteid ELi naabertuumariikidega ja komitee leiab, et aktiivse kaasamise laiendamine eelkõige Valgevenele aitaks lahendada läbipaistvuse ja ohutusega seotud mured, mis on tõstatunud seoses riigi esimese tuumareaktori rajamisega Ostrovetsi. Esmatähtsaks tuleks pidada sidemete loomist ENSREGi kaudu.

5.3. Seoses dialoogi ja läbipaistvusega üldiselt märgib komitee, et tegelikkuses on Euroopa tuumaenergia foorumi roll, vahendid, suutlikkus ja staatus viimasel kahel aastal oluliselt vähenenud. Väga oluline on täiendavalt selgitada Euroopa tuumapoliitika dialoogi puudutavaid põhiküsimusi ja teha ettepanek riikliku tasandi aruteludele ühise raamistiku kehtestamiseks. Selle edasiarendamine Euroopa tuumaenergia foorumis on nüüd ebatõenäoline ning seda ei ole tuumaenergia näidisprogrammi lisatud. Selline raamistik oleks ühtlasi abiks energialiidu tulevasel juhtimisel ja seda tuleks kohaldada järjepidevalt kõigi esmaste energiaallikate suhtes. Selgituse lihtsustamiseks peaks tuumaenergia näidisprogramm sisaldama konkreetseid jaotisi, milles antakse ülevaade tagajärgedest ja tähtsusest tuumainvesteeringute poliitika jaoks. Need teemad, mida on üksikasjalikult kirjeldatud järgmises neljas lõigus, on ülimalt olulised aruteluvaldkonnad ja vajalikud iga strateegilise visiooni seisukohalt.

5.3.1. *Üleminek elektrienergia kasutamisele ja määr, milleni saab tagada pideva elektriga varustatuse esmastest allikatest.* Ühelt poolt saab tuumaenergia toetada energiapuudust, kuna prognoositavat elektrit saab toota pidevalt, suures mahus ja pikkade ajavahemike vältel ning see saab anda positiivse panuse elektrisüsteemide stabiilsesse toimimisse (nt võrgusageduse säilitamine). Teiselt poolt on kapitali- ja ehituskulud kõrged, uued ohutusnõuded ranged, rahastamine ebakindel ja tulevased turutingimused suuresti ettearvamatud. Need on küsimused, millega seisab silmitsi iga liikmesriik, kellel on tuumaenergia tootmise võimsus, ja need võivad äärmiselt oluliselt mõjutada seda, kas ja kuidas suudetakse täita ELi energia- ja kliimaeesmärke toetavaid realistlikke riiklikke kavasisid. Tuumaenergia näidisprogramm peaks seonduma kõnealuste küsimuste ühise aruteluraamistikuga, nagu komisjon on välja pakkunud teistes strateegilistes energiaalastes teatistes, ja esitada tasakaalustatud analüüsi tuumaenergia rolli kohta.

5.3.2. *Energiatootmist puudutavad üldsuse teadmised, suhtumine ja riskiteadlikkus.* Ühelt poolt valmistavad tuumaohutus, Tšernobõli ja Fukushima õnnetuste tagajärjed ning dekomisjoneerimist ja radioaktiivsete jäätmete ladustamist puudutavad lahtised küsimused mõnes riigis üldsusele sügavat muret. Teiselt poolt on ka teiste esmaste energiaallikatega seotud märkimisväärseid ja sageli alahinnatud negatiivseid tegureid. Komitee on pidevalt rõhutanud, kui võrd oluline on, et üldsus mõistaks energiavaldkonna nn dilemmat ehk seda, kui keeruline on saavutada tasakaal omavahel seotud ja vahel vastuoluliste eesmärkide vahel tagada energiapuudust, taskukohasus ja keskkonnasäästlikkus. Poliitilist tahet kujundab suuresti üldsuse suhtumine ja põhjalike energiaalaste teadmiste madal tase võib viia ebaoptimaalsete poliitiliste otsuste tegemiseni. Abi oleks rohkematest vahenditest ja toetavast õigusraamistikust, mis võimaldaks nt luua kohalikke teavituskomiteesid, nagu Prantsusmaal.

5.3.3. *Kulude ja konkurentsivõime hindamise meetodika.* Taskukohasel vähese CO₂-heittega energial on väga oluline roll kokkulepitud kliima- ja energiaeesmärkide saavutamises, kuid ometi on see valdkond turukonkurentsi eest kaitstud. Samuti ei ole kasutuses standardit või vastuvõetavat meetodikat, millega liikmesriigid hindaksid oma elektrienergia tootmisallikate alternatiivide tulevasi kulusid enne poliitilise otsuse tegemist (mida mõjutavad muud tegurid).

5.3.4. *Aktiivsete teadusuuringute ja elektrienergia tootmisaluse olulisus turgude, tehnoloogilise ja ohutusala juhtrolli seisukohast.* Kui oluline on säilitada märkimisväärne ja arenev tuumaenergiatööstus selleks, et säilitada tööhõive ning Euroopa mõju ja juhtroll ülemaailmselt laienevas tööstusharus (USA energiateabe amet: World nuclear generation to double by 2040, mai 2016)? Näiteks Hiina kavatseb kahekordistada oma tuumaenergia tootmisvõimsuse 2020.–2021. aastaks vähemalt 58 GWe tasemele ning seejärel 2030. aastaks 150 GWe tasemele. Dokumendis märgitakse kvaliteetsete, hästtassustatud töökohtade tähtsust ELis ning kui need peaks järk-järgult kaotatama, tuleb kasutusele võtta programm, millega tagatakse õiglane ja toetatud üleminek.

5.4. ELi tuumaenergia arendamisest on kõige suurem osa pühendatud ühise termotuumasünteesi programmi (ITER) arendamisele. EFDA (Euroopa termotuumasünteesi arendamise kokkulepe) tegevuskava kirjeldab teed praegustelt termotuumasünteesi eksperimentidelt võrgu jaoks elektri netootangut andva termotuumasünteesi näidiselektrijaamani. Komitee palub komisjonil võtta võimalikku termotuumaelektrijaamade tootava elektriga varustamist arvesse kõigis 2050. aasta järgsetes kulutõhusa energia stsenaariumides. Lisaks tuleks julgustada 4. põlvkonna reaktoreid käsitlevate teadusuuringute jätkuvat toetamist, sest neil on potentsiaali vähendada kulusid ja oluliselt vähendada kõrge radioaktiivsusega jäätmeid.

5.5. Ettepaneku eelnõu koostati enne seda, kui Ühendkuningriik hääletas Euroopa Liidust lahkumise poolt, ning praeguse õigusliku arvamuse kohaselt tähendab EList lahkumine ka Euratomist lahkumist. Sellel on olulised strateegilised tagajärjed eeskätt 2030. aastaks seatud energiaeesmärkide, kuid ka teadusuuringute, õigusraamistiku, tarneahela ja ohutusalase koostöö seisukohalt. Seepärast tuleb nimetatud probleemi tunnistada kõnealuses ettepaneku eelnõus, kuigi konkreetsete tulemuste prognoosimine on praeguses etapis problemaatiline.

Brüssel, 22. september 2016

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Georges DASSIS
